

Nr 25.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Genom en den 24 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 81, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden, föreslagit riksdagen att lämna samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § andra stycket allmänna förfogandelagen förordnar, att 2—5 §§ samma lag skola äga tillämpning under tiden den 1 juli 1950—den 30 juni 1951, 2 § andra stycket samt 4 och 5 §§ dock endast i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Allmänna förfogandelagen utfärdades den 22 juni 1939 (nr 293) och gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940. Lagens giltighetstid förlängdes sedermera med ett år i sänder till och med den 30 juni 1949. Efter förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 210 till 1949 års riksdag (r. skr. nr 317/1949) har lagen i något förändrad form genom lag den 3 juni 1949 (nr 273) erhållit fortsatt giltighet till och med den 31 december 1952.

1 § förfogandelagen upptar förutsättningarna för lagens tillämplighet och förfarandet, när lagen skall sättas i tillämpning, medan 2—7 §§ innehålla Kungl. Maj:ts fullmakter. Övriga paragrafer (8—31 §§) innehålla specialstadganden i anslutning till fullmaktsparagraferna samt bestämmelser om ersättning, påföljder m. m.

Innehållet i 2—7 §§ i förfogandelagen är i korthet följande.

Enligt 2 § äger Kungl. Maj:t — där så finnes erforderligt — meddela föreskrifter om avstående till kronan av förnödenhet för att tillgodose behovet för befolkningen eller produktionen eller för krigsbruk eller annat ändamål av betydelse för det allmänna (första stycket) samt om viss skyldighet att verkställa sedvanlig beredning av förnödenheterna (andra stycket). Jämlikt tredje stycket kan föreskrift enligt paragrafen avse även förnödenhet, som tillverkas eller importeras efter föreskriftens meddelande.

I 3 § stadgas om beslag å förnödenhet, som avses i 2 §, samt i 4 § om upplåtelse med nyttjanderätt till kronan av fastighet, byggnad, järnväg eller annan anläggning, fartyg, motorfordon eller annat transportmedel för behov som avses i 2 § eller för sjukvårdsändamål, för beredande av tjänstelokal åt offentlig myndighet eller för annat liknande ändamål.

5 § innehåller bestämmelser om skyldighet för ägare eller innehavare av fastighet, fabrik eller annan anläggning, järnväg, fartyg, motorfordon eller annat transportmedel att för behov som avses i 2 § frambringa, tillverka, bereda, iståndsätta eller tillhandahålla respektive verkställa forsling av förnödenhet.

6 § stadgar om upplåtelse av byggnad eller del därav eller markområde eller annat utrymme till kronan för att bereda bostad åt husvilla eller för förvaring av arkivalier eller samlingar eller för annat liknande ändamål.

7 § innehåller föreskrifter om tillhandahållande av elektrisk kraft från starkströmsanläggning för kronans räkning eller upplåtelse av sådan anläggning eller del därav till kronan för att tillgodose befolkningens eller produktionens behov av elektrisk kraft eller eljest för ändamål av betydelse för det allmänna.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, äger Kungl. Maj:t enligt 1 § första stycket förfogandelagen, utan medverkan av riksdagen, förordna att lagens fullmaktsbestämmelser skola sättas i tillämpning. Riksdagens godkännande av sådant tillämpningsförordnande är dock förutsättning för förordnandets giltighet utöver viss kortare tid.

Under andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Kungl. Maj:t enligt 1 § andra stycket förfogandelagen endast med riksdagens samtycke förordna om tillämpning av vad i 2—7 §§ stadgas. Förordnandet gäller i sådant fall under viss tid, högst ett år, och kan inskränkas till att avse endast vissa av bestämmelserna i fråga eller vissa ändamål. Sedan 1949 års riksdag enligt nämnda skrivelse nr 317 lämnat samtycke som nyss sagts, har Kungl. Maj:t genom förordning den 3 juni 1949 (nr 274) förordnat, att 2—5 och 7 §§ förfogandelagen skola äga tillämpning under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950, 4 § dock endast i den mån det erfordras för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

För bedömande av frågan i vad mån behov av tillämpning av 2—5 och 7 §§ förfogandelagen kan väntas föreligga jämväl under tiden den 1 juli 1950—den 30 juni 1951 ha yttranden inhämtats från armé-, marin- och flygförvaltningarna, fortifikationsförvaltningen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens livsmedelskommission, statens bränslekommission och statens priskontrollnämnd.

Föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson, har i propositionen anfört bland annat följande:

»Försörjningsläget har under det senaste året avsevärt förbättrats, vilket gjort det möjligt att upphäva ett flertal ransonerings- på mycket betydelsefulla områden. Alltjämt kvarstå emellertid en del regleringar, främst avseende fördelningen av råvaror. Dessa regleringar grunda sig å allmänna förfogandelagen. För att kunna bedöma huruvida förfogandelagens bestämmelser komma att vara behövlige även för det år, som följer efter den 30 juni 1950, är det därför nödvändigt att försöka bilda sig en uppfattning om utvecklingen av försörjningsläget i stort för detta år och om de eventuella regleringar som på grund av denna bedömning kunna anses erforderliga. Att redan nu göra några mera bestämda uttalanden härom är givetvis ej möjligt. I det följande lämnas en kortfattad översikt över läget inom olika försörjningsområden.

Skörden av brödspannmål år 1949 uppgick enligt preliminära uppgifter till 989 milj. kg, vilket är den näst högsta siffra som noterats sedan förkrigstiden. Tillsammans med övergångslager av gammal skörd täcker årets skörd väl det inhemska behovet och lämnar dessutom rum för en icke obetydlig nettoexport. Potatisskörden utgjorde 1 606 milj. kg och var därmed en av de lägsta som redovisats under det senaste årtiondet. Den är dock tillräcklig för att täcka det inhemska behovet av mat- och fabrikspotatis. Sockerbets-skörden beräknas medge tillverkning av 291 milj. kg råsocker, vilket motsvarar ungefär 80 % av det inhemska årsbehovet.

Animalieproduktionen har under det gångna året visat en fortsatt uppgång. Produktionen av mjölk har i det närmaste uppnått förkrignivån. Invägningen av mjölk steg 1949 till 3 679 milj. kg, vilket är den högsta siffra som någonsin uppnåtts. Även 1949 års produktion av mejerismör och ost — 98,1 resp. 65,5 milj. kg — är hög, i fråga om ost t. o. m. den högsta som någonsin noterats.

Utvecklingen har som bekant medgivit, att försäljning av tjock grädde och helfet ost kunnat friges. Standardiseringen av konsumtionsmjölken till 3 % fetthalt kvarstår dock fortfarande och har inneburit ett ej obetydligt tillskott till smörproduktionen. Till följd av produktionsökningen har uppstått en lagerökning av såväl smör som ost. I fråga om båda varuslagen har en viss export ägt rum. Av mycket stor betydelse för vår matfettförsörjning har varit den omfattande oljeväxtskörden under senare år.

På kött råder alltjämt viss knapphet beroende på att nötkreatursstammen starkt beskrivits i förhållande till förkrigstiden. Viss import måste här tillgripas för att täcka efterfrågan. Fläskproduktionen har överskridit produktionen under de sista förkrigsåren samt i stort sett medgivit täckning av det inhemska behovet.

Produktionen av ägg har visat en fortsatt stegring och en betydande export har förekommit hela år 1949 och pågår fortfarande. Förkrignivån för produktionen har väsentligt överskridits.

Vår försörjning med livsmedel är, som av det föregående framgår, i stort

sett tillfredsställande. Vissa råvaruregleringar inom detta försörjningsområde kvarstå alltjämt, men det torde ej vara omöjligt att såsom livsmedelskommissionen påpekat grunda dylika regleringar, därest de över huvud behöva bibehållas, på andra regler än allmänna förfogandelagens. Beträffande kaffe synes den nuvarande konsumtionsregleringen vara nödvändig, så länge valutaläget gör en begränsning av importen erforderlig.

Vad det industriella området angår torde helt allmänt kunna sägas, att behovstäckningen är tillfredsställande, så tillvida att flertalet viktiga ändamål kunna tillgodoses. Inom vissa sektorer av näringslivet ha dock svårigheter uppstått, exempelvis beträffande tunnplåt för radiatorer, bleckplåt för konserveringsändamål m. m. En detaljerad redogörelse för produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella varuområden återfinnes i Bilag 3 (Nationalbudgeten, sid. 17—26) till statsverkspropositionen till 1950 års riksdag, bilaga 1, Inkomsterna, till vilken må hänvisas.

Av de regleringar som kvarstå inom detta område må nämnas råvaruregleringarna å läderområdet, varå skyldigheten att tillverka s. k. P-skor grundar sig, samt inom textilområdet. Av konsumtionsregleringar kan nämnas regleringen av koks och antracit, som till stor del kan sägas vara betingad av subventioneringen av dessa bränslen. Regleringen av handeln med flytande bränslen har numera upphävts.

Det torde vara uppenbart, att bestämmelserna i 2 § första och tredje styckena och 3 § förfogandelagen, vilka bestämmelser utgöra den rättsliga grunden för bestående regleringar, böra bibehållas även för tiden efter den 30 juni 1950. Man torde nämligen få utgå från att åtskilliga av nu gällande regleringar komma att kvarstå efter den 30 juni 1950. Kungl. Maj:t bör därför erhålla förlängt bemyndigande att förordna om tillämpning av nu nämnda lagrum.

Vad beträffar 2 § andra stycket samt 4, 5 och 7 §§ synes, med hänsyn till det förbättrade försörjningsläget, ett allmänt behov av tillämpning av dessa lagrum knappast komma att föreligga under den tid, varom nu är fråga. De militära myndigheterna ha emellertid — under framhållande av den betydelse lagrummen i fråga äga för tillgodoseende av de militära beredskapsbehoven — ansett, att möjlighet alltjämt bör finnas att tillämpa desamma. Denna synpunkt synes icke kunna fränkännas berättigande, i vad gäller 2 § andra stycket samt 4 och 5 §§. Däremot torde värdet av möjligheten att kunna tillämpa 7 § vara relativt litet även ur dessa synpunkter. Jag finner mig därför böra förordna, att förordnande om förfogandelagens tillämpning skall omfatta även 2 § andra stycket samt 4 och 5 §§, varvid dock fullmakten beträffande dessa lagrum bör begränsas till att avse tillgodoseendet av allenast militära beredskapsbehov.»

Utskottet. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget och får därför hemställa, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 16 mars 1950.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Sten, Hallagård, Wistrand, Nils Elowsson, fru Svenson och herr Weiland;

från andra kammaren: herrar Hellbacken, Ryberg, fru Johansson i Norrköping, fru Sandström, herrar Nilsson i Göteborg, Andersson i Alfredshem, Huss och fröken Wetterström.
